

15.11.6177

fråga förbundsrådet om han verkligen menar vad han säger.

Förbundsråden är visserligen inte medlemmar av representationen, men det är brukligt att de deltar i de sammanträden som hålls av deras egna parlamentsfraktioner. Inte heller vid dessa sammanträden är det god ton för en regeringsmedlem att yppa brytningar inom regeringen eller tala om att han själv har en särmening (ehuru detta naturligtvis ibland kommer fram vid enskilda samtal). Vid fraktionsmötena händer att regeringen kritiseras och att den eller den mot regeringens linje stridande lösningen förordas. Men det förekommer inte att fraktionen som sådan anmodar sitt eller sina förbundsråd att handla i en bestämd riktning eller att förbundsråden ger utfästelser om sitt uppträdande. Denna respekt för regeringen som kollektivt organ och för distansen mellan regering och representation hör till villkoren för att systemet skall fungera utan större friktion.

Leder inte systemet med samregering, särskilt nu då alla större partier är med, till att debatten och kritiken försvagas? Även på den frågan får jag ungefär samma svar av alla. Systemet leder, ofrånkomligt, till en åtminstone formell återhållsamhet i parlamentet och i någon mån även i pressen, vad representanter och organ för de i regeringen verkamma partierna angår. Man kan inte gärna driva angreppen mot de andra partierna, mot de i regeringen allierade, över en viss gräns av hetsighet och allmän nedvärdering. Men å andra sidan blir kritiken inte bara måttfullare, utan också sakligare. Det finns inte samma motiv som på andra håll för propaganda av partipolitiska och partitaktiska skäl. Det är inte nödvändigt för några att framställa allt vad regeringen gör som förträffligt och för andra att beskriva regeringspolitiken som en serie misstag och misslyckanden. Tvärtom kan man inom alla partier vinna prestige genom kritik av regeringsåtgärder i sak, den partipolitiska obundenheten blir stor inom parlamentet och än större inom pressen. Även från denna synpunkt är schweizerna eniga i uppfattningen om sitt särpräglade regeringssystemets förtjänster.

Vilka speciellt schweiziska förutsättningar har detta system? Kan det efterbildas på andra håll? Till dessa frågor skall jag återkomma.

HERBERT TINGSTEN

Intelligent och tvivelaktigt

FÖR ELVA ÅR sedan utkom i USA en sociologisk studie av David Riesman som, liksom senare skrifter av samme författare, blivit livligt diskuterad och givit uppslag till fortsatt forskning. Boken föreligger nu på svenska: *Den ensamma massan* (Bokförlaget Aldus, 11.50), i utmärkt översättning av Ulrich Herz, som också skrivit ett förträffligt förord.

Riesmans tes, framförd med allehanda reservationer, är att samhällets daning av den enskildes karaktär inom den tid vi kan överskåda företer tre stadier. I samhällen av vad man kan kalla äldre typ, i samtiden möjligen representerade av några ovanligt underutvecklade länder, är födelse- och dödstalen höga, medelåldern alltså låg och befolknings-siffran tämligen stationär; här ger traditionen människorna deras handlingsmönster. Sedan uppstår med förbättrade produktionsmedel en övergående snabb befolkningsökning. Detta ger den samhällstyp som kännetecknat Västerlandet under de senaste århundradena; individerna fostras här (att inom en vid ram bli självständiga, ha egna målsättningar, och Riesman använder därför ordet "inifrånstyrdhet"). Ytterst schematiskt skulle man kunna tala om ett liberalt samhälle. Det tredje stadiet kännetecknas av låga födelse- och dödstal, hög medelålder och hotande befolkningsminskning; individerna påverkas främst "av andra människors förväntningar och värderingar" och kan därför sägas vara gruppstyrd. Det huvudsakliga exemplet på denna samhällsform är det moderna USA. Riesmans intresse gäller främst denna samhällstyp och dess framväxt ur och motsättning till det av inifrånstyrdhet präglade samhället. Med ännu en schematisering kan det påstås att Riesman anser 1800-talet kännetecknat av individualism och personlig moralism, medan samtiden utmärkes av konformism, samarbetsanda och massföreställningar. Denna tes är förvisso inte ny, Ortega y Gasset hör till de många som gjort succé på den, men Riesman insätter den i ett väldigt sammanhang, gestaltar den med konkretion och illustrerar den i detalj med stor brio.

Det stora sammanhanget skall jag inte dröja vid, det är så stort och osäkert att det inte har mycket med vetenskap att göra, och

Riesman, vars specialitet är att uttrycka sig med intelligent, värdslös, nästan fräck elegans, tycks inte ta saken så allvarligt. Vad den ökade konformismen i vår egen tid beträffar, är det lätt att finna fakta och förhållanden som tycks tjäna som belägg för den allmänna tesen: massmedia, massproduktion, framför allt den standardiserade, av reklam och stereotyper helgade konsumtionen. Men även på denna punkt synes mig Riesmans resonemang lika tvivelaktigt, hans stora kollektion av citat och stickprov på opinionen lika litet bevisande. Vore det inte minst lika lätt att framdra bevis på motsatsen, att göra troligt att en äldre tids människor, med en bas av religion och moraliska konventioner, var mera konformistiska än vår tids? Riesman för oss in i ett korthus av infall, jämförelser och djärva slutledningar.

Boken är läsvärd, även om den läst utan kritik kan vara vilseledande. Den har spelat så pass stor roll att den redan för den skull har intresse, liksom många system och teorier som kunnat stimulera trots eller på grund av sina överdrifter och skevhetter. Tankarna och de nya orden är kanske missvisande, men de är ofta skojiga, de berikar debatten även om de inte ökar insikten. De avsnitt som behandlar konformismen i det moderna samhället är högst instruktiva, oberoende av om den tes de skall stödja är riktig. Jag vill tillägga att Riesmans lärjunge Vance Packard, en enklare själ med grövre slutsatser och metoder, enligt min mening bjuder på fastare föda.

HERBERT TINGSTEN